

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 249/2011-46

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 20. júna 2013 v senáte zloženom z predsedu Jána Lubyho, zo sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej a sudcu Ladislava Orosza o sťažnosti L. P., R., zastúpeného advokátom JUDr. T. Š., K., ktorou namieta porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Košiciach č. k. 8 CoP/232/2010-350 z 26. novembra 2010, za účasti Krajského súdu v Košiciach, takto

r o z h o d o l :

Základné právo L. P. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Košiciach č. k. 8 CoP/232/2010-350 z 26. novembra 2010 porušené neboli.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 23. februára 2011 doručená sťažnosť L. P., R. (ďalej len „sťažovateľ“), zastúpeného advokátom JUDr. T. Š., K., pre namietané porušenie jeho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) č. k. 8 CoP/232/2010-350 z 26. novembra 2010 (ďalej aj „napadnutý rozsudok“).

Sťažovateľ v sťažnosti uvádza:

«Ide v poradi o druhý rozsudok tohto súdu po tom, čo pôvodný 8 CoP 1317/2009 - bol nálezom Ústavného súdu SR, III. ÚS 120/2010 zrušený po konštatovaní porušenia základného práva, namietaného i touto sťažnosťou.

Vzhľadom na skutočnosti, že dôvodom výnimočného zásahu ústavného súdu do rozhodovacej činnosti všeobecného súdu v predchádzajúcom náleze bola neakceptovateľná, arbitrárna aplikácia a interpretácia príslušných ustanovení hmotného práva, možno sa v sťažnosti obmedziť na spôsob, akým sa krajský súd vysporiadal so závermi a argumentáciou z nálezu z 12. mája 2010. To umožňuje súčasne vyhnúť sa vate síce správnych, ale v okolnostiach prípadu neefektívnych rozborov, vysvetľujúcich dôvody zákazu retroaktivity právnych noriem ako aj všeobecných východísk pre určenie podmienok priznania príspevku a v kladnom prípade jeho výšky. Nemajú podľa mojej mienky priamy vzťah k rozhodujúcej otázke.

Skutkový stav, ako je známy z doterajšieho konania je v podstate jednoduchý: bývalá manželka podala na súd žalobu o priznanie príspevku na rozvedenú manželku. Podľa jej názoru (ktorý napokon súd akceptoval) ju k tomu oprávňovali subjektívne aj objektívne pomery účastníkov. Žalobu podala 25 rokov po právoplatnosti rozsudku o rozvode ich manželstva. Prvoradou otázkou bolo určenie právnej normy, o ktorú mohla svoj nárok oprieť, keďže žaloba bola podaná za účinnosti zákona č. 94/1963 Zb. o rodine (dňa 20. 2. 2004), konanie bolo už na prvom stupni skončené za účinnosti zák. č. 36/2005 Z. z.

Prechodné ustanovenia pre tieto prípady znejú: „Právne vzťahy, ktoré vznikli pred 1. aprílom 2005 sa posudzujú podľa ustanovení tohto zákona. Vznik týchto právnych vzťahov, ako aj práva z nich vzniknuté sa však posudzujú podľa doterajších predpisov“ (§ 114 zák. č. 36/2005 Z. z.) a „Konania vo veciach výživného podľa tretej časti tohto zákona, o ktorých súd nerozhodol do 1. apríla 2005, sa dokončia podľa tohto zákona“ (§118 citovaného zákona).

Krajský súd uviedol správne, že právo na výživné je hmotnoprávnym nárokom. Neuvedomil si však, že zák. č. 36/2005 Z. z. je hmotnoprávnym predpisom, v dôsledku čoho je časťou hmotnoprávnej normy (a nie procesnej) záver § 118 „... sa dokončia podľa tohto zákona“. Môže to teda znamenať jediné: dokončenie pri aplikácii príslušných ustanovení tohto zákona a tým je zákon č. 36/2005 Z. z., ktorý limity uvádza.

Aj keď to neuviedol výslovne, ústavný súd zreteľne (pre mňa) pred rozhodnutím pristúpil metódou doslovného výkladu k výkladu pojmov: právne vzťahy, vznik právnych vzťahov, posudzovanie podľa doterajších predpisov a už uvedený pojem dokončia podľa tohto zákona. A to všetko na pozadí rozlišovania deklaratórneho a konštitutívneho významu a povahy rozhodnutí. Takto potom skonštatoval, že povinnosť prispievať na výživu rozvedeného manžela možno založiť iba konštitutívnym rozsudkom, pretože právny vzťah medzi manželmi (vzájomná vyživovacia povinnosť) zanikol rozvodom. Ak výnimočne trval tento (i keď zmenený) právny vzťah i po rozvode, bol limitovaný piatimi rokmi. Iba ak bol nárok v tejto lehote priznaný, bolo možné limit za stanovených podmienok prekročiť. Takto znie tento zákon v prechodnom ustanovení. Keďže v prechádzajúcom zákone, resp. za jeho účinnosti k vzniku právneho vzťahu nedošlo, nebolo možné aplikovať ho. Ak v okolnostiach prípadu päť rokov od právoplatnosti rozvodového rozsudku k 1. aprílu 2005 uplynulo a uplynulo aj ku dňu podania žaloby, treba ju zamietnuť.

Sťažovateľ nepatrí k osobám, ktoré bezpracné získavajú veľké majetky. Položenie bývalej manželky za dobré nepovažuje, ale nezavinil ho. Nesúhlasí však s tým, že má suplovať pomoc zo „celospoločenských“ prostriedkov, ktoré sú v iných prípadoch bez akýchkoľvek zásluh veľkoryso poskytované. Spor mu spôsobil dlhotrvajúci stres, pričom frustrujúcej situácii bolo možné predísť, keby sa súdy dokázali včas zorientovať v právnej situácii. V dôsledku toho „platil“ dvoch advokátov - svojho a žalobkyne. Od 1. 1. 2009 do podania tejto sťažnosti uhradil 1.500,- Eur. Kým sa vec v prípade úspechu sťažnosti po

zrušení rozsudku definitivně ukončí, prejde minimálně 6 mesiacov, čo je ďalších 600,- Eur. Vzdor tomu, že výživné tohto druhu možno žiadať späť (§ 78 ZR), platí pri jeho vymožitelnosti to isté, čo sa zistilo pri pomeroch žalobkyne v konaní: nevymožiteľné. Primerané finančné zadosťučinenie majetkové ujmy nereparuje. Nemôže ale objektívne sťažovateľ trpieť za flagrantné chyby „štátu“. Z uvedeného dôvodu požaduje z titulu primeraného zadosťučinenia 10.000,- Eur.»

Sťažovateľ žiada, aby ústavný súd vydal tento nález:

„1) Krajský súd Košice porušil v konaní, vedenom o veci sťažovateľa pod sp. zn. 8CoP 232/2010 a rozsudkom v tejto veci, vydanom dňa 26. novembra 2010 jeho základné práva, chránené čl. 46 ods. 1) Ústavy SR a čl. 6 ods. 1) Dohovoru.

2) Uvedený rozsudok sa zrušuje.

3) Ústavný súd SR priznáva sťažovateľovi z titulu finančného zadosťučinenia 10.000,- Eur.

4) Krajský súd Košice je povinný nahradiť sťažovateľovi trovy tohto konania.“

Ústavnému súdu bolo 8. marca 2011 doručené podanie S. P., K., bývalej manželky sťažovateľa, označené ako „žiadost“, v ktorom uvádza:

„Rozsudkom Okresného súdu Košice II. č. k. 29 C 10/2004-272 z 13. 03. 2009 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Košiciach č. k. 8 CoP 131/2009-311 z 05. 11. 2009 a č. k. 8 CoP/232/2010-350 z 10. 01. 2011 bol môj bývalý manžel (odporca) zaviazaný prispievať na moju výživu a nahradiť mi trovy konania.

Po nadobudnutí právoplatnosti rozsudku som sa na Ústavnom súde SR telefonicky informovala, či odporca L. P. opätovne podal sťažnosť voči rozhodnutiu krajského súdu. Bolo mi potvrdené, že dňa 23. 02. 2011 bola prijatá sťažnosť pod značkou Rvp 421/2011.

Keďže výsledok konania na Ústavnom súde SR sa môže zásadným spôsobom dotknúť mojich práv a zasiahnuť do právnej istoty, ktorá pre mňa vyplýva z právoplatného a vykonateľného rozsudku Okresného súdu Košice II č. k. 29C 10/2004-272 z 13. 03. 2009 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Košiciach č. k. 8 CoP 131/2009-311 z 05. 11. 2009 a č. k. 8 CoP/232/2010-350 z 10. 01. 2011 žiadam, aby Ste mi doručili odporcovu sťažnosť

s možnosťou vyjadriť sa k nej, ako aj všetky rozhodnutia, ktoré boli, resp. budú Ústavným súdom SR v danej veci vydané.“

Súčasne so žiadosťou S. P. bolo ústavnému súdu doručené aj podanie označené ako „*Moja sťažnosť voči sťažnosti bývalého manžela podanej dňa 23. 02. 2011*“, v ktorom menovaná okrem iného uvádza:

«Dňa 02. 03. 2011 som sa dozvedela, že môj bývalý manžel podal k Vám na ústavný súd ďalšiu sťažnosť na rozhodnutie krajského súdu. Je to už druhá sťažnosť o ktorej viem, že mi nebude doručená kópia, aby som sa mohla brániť, ako pri predchádzajúcej mi to nebolo umožnené, čo by som aj ja mohla pokladať za porušenie mojich práv.

Som matka dcéry S., ktorá je ŤZP. Sama sa o ňu starám od 4. rokov, odkedy sme rozvedení. Bývalý manžel sa o ňu nikdy nestaral, len prispieval výživným, ktoré mu bolo určené 16,50 € a potom 23,- €, žiadnu inú povinnosť voči dcére neriešil. Celé roky, pokiaľ chodila do školy, som pracovala a ničím som ho nezaťažovala. Trápila som sa sama, pretože nemám už roky rodičov, ktorý by mi pomohli morálne či finančne. Keď v podniku prepúšťali, postihlo to aj mňa, a tak som bola nútená riešiť situáciu podľa daných možností a možných zákonov. Dcéra skončila možnosť dochádzky do školy, čím bývalý manžel prestal platiť výživné. Moje možnosti boli minimálne. Poberám opatrovací príspevok 174,- €, som v hmotnej núdzi, a tak som sa rozhodla využiť možnosť zákona, ktorý umožňuje bývalej manželke požiadať bývalého manžela o výživné v prípade, že jej bolo zverené do opatery ŤZP dieťa. Bývalý manžel má na to všetky možnosti a prostriedky, nemá žiadnu vyživovaciu povinnosť, a tak som návrh v roku 2004 podala. ...

Okresným a krajským súdom bolo štyrikrát dokázané, že tým milionárom je, že nie je chudák, ktorému boli porušené ľudské práva, a že suma 100,- € je minimálna, ktorá mu bola priznaná. Okresný a krajský súd rozhodol podľa platných zákonov a spravodlivo. ...

Vážený súd, mám štyri právoplatné rozhodnutia, v ktorých súd rozhodol a zaviazal bývalého manžela, L. P., platiť sumou 100,- €.

Prosím ústavný súd o posúdenie mojej sťažnosti, ktorou som chcela poukázať na neakceptovanie zákonov zo strany bývalého manžela, a tiež na porušovanie ľudských práv, „ktoré on tak zdôrazňuje“, ale nie jeho, ale mojich ľudských práv a mojej dcéry celých

8 rokov, kedy nebol schopný prijať zodpovednosť, ktorá mu bola súdnou cestou nariadená - skutočnosť, že máme spoločnú ĽZP dcéru.

Žiadam Vás o posúdenie mojej sťažnosti voči sťažnosti bývalého manžela a potvrdenie rozhodnutia krajského súdu podľa platného zákona. Verím, že spravodlivosť existuje, a že štyri vynesené rozsudky sú právoplatné, a že krajský súd rozhodol v súlade platných zákonov SR.»

Podania S. P. nemajú atribúty sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy. Ústavný súd ich vyhodnotil ako podania, ktorými S. P. uplatnila požiadavku ako účastníčka konania v danej veci pred všeobecnými súdmi vyjadriť sa k posudzovanej sťažnosti sťažovateľa, o ktorej koná ústavný súd.

Právny zástupca sťažovateľa podaním z 9. marca 2011 doručeným ústavnému súdu 14. marca 2011 vzniesol podľa § 28 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) námietku predpojatosti proti sudcom ústavného súdu, členom IV. senátu, a to proti sudkyni spravodajkyni Ľudmile Gajdošíkovej a proti sudcovi Ladislavovi Oroszovi vo veci sťažnosti sťažovateľa. Argumentoval pritom ich predpojatosťou pre ich vzťah voči jeho osobe a námietky vznesené proti nim považoval za trvalé.

O námietkach predpojatosti rozhodol I. senát ústavného súdu uznesením č. k. I. ÚS 164/2011-10 z 27. apríla 2011 tak, že sudcovia Ľudmila Gajdošíková a Ladislav Orosz nie sú vylúčení z výkonu sudcovskej funkcie v konaní vedenom pod sp. zn. Rvp 421/2011, a preto IV. senát rozhodoval vo veci sťažovateľa v zložení určenom príslušným rozvrhom práce ústavného súdu.

Po rozhodnutí o námietkach predpojatosti dvoch členov senátu 27. apríla 2011 ústavný súd sťažnosť sťažovateľa predbežne prerokoval, a pretože nezistil dôvody na jej odmietnutie, uznesením č. k. IV. ÚS 249/2011-13 z 9. júna 2011 ju prijal na ďalšie konanie.

Po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd prípisom z 25. júla 2011 vyzval predsedu krajského súdu, aby sa vyjadril k sťažnosti a k jej prijatiu.

Predseda krajského súdu sa k sťažnosti vyjadril prípisom doručeným ústavnému súdu 10. októbra 2011 takto:

«Sťažnosť sťažovateľa sa týka veci vedenej na Okresnom súde Košice pod sp. zn. 29C10/2004.

Rozsudkom Okresného súdu Košice II zo dňa 19. februára 2009, č. k. 29C 10/2004-272, bola odporcovi (t. č. sťažovateľovi) uložená povinnosť prispievať na (primeranú) výživu navrhovateľky 3 000,- Sk (99,58 €) mesačne za obdobie od 20. februára 2004 do 31. decembra 2008 a sumou 100,- € mesačne od 1. januára 2009 do budúca vždy do 20. dňa v mesiaci vopred. Dlžné výživné za obdobie od 20. februára 2004 do 31. decembra 2008 v sume 174 964,- Sk, t. j. 5 807,74 € a za obdobie od 1. januára 2009 do 28. februára 2009 v sume 200,- €, t. j. spolu 6 007,74 € zaviazal odporcu zaplatiť navrhovateľke do 90 dní od právoplatnosti rozsudku.

Zároveň odporcovi uložil povinnosť zaplatiť súdny poplatok za konanie o určenie výživného v sume 72,- € na účet okresného súdu a nahradiť navrhovateľke trovy konania v sume 1 148,13 € do 3 dní od právoplatnosti rozsudku na účet právnej zástupkyne navrhovateľky (JUDr. J. F. - poznámka spracovateľa).

Na odvolanie navrhovateľky a odporcu, Krajský súd v Košiciach rozsudkom zo dňa 30. septembra 2009, č. k. 8CoP/131/2009-311 potvrdil rozsudok vo výroku o povinnosti odporcu prispievať na výživu navrhovateľky, o dlžnom výživnom, o spôsobe jeho zaplatenia a o povinnosti odporcu zaplatiť súdny poplatok. Zmenil rozsudok vo výroku o náhrade trov konania.

Nálezom Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 12. mája 2010, č. k. III. ÚS 120/2010-27 bolo vyslovené, že rozsudkom Krajského súdu v Košiciach zo dňa 30. septembra 2009, č. k. 8CoP/131/2009-311 bolo porušené základné právo odporcu na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Ústavný súd rozsudok Krajského súdu v Košiciach zo dňa 30. septembra 2009, č. k. 8CoP/131/2009-311 zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Krajskému súdu v Košiciach

uložil povinnosť uhradiť sťažovateľovi (L. P.) trovy konania v sume 254,88 € do dvoch mesiacov od doručenia nálezu, na účet JUDr. G. Č. (právnej zástupkyne sťažovateľa).

Po predložení spisu odvolaciemu súdu dňa 20. júla 2010 a oboznámení sa s nálezom Ústavného súdu, bol Krajským súdom v Košiciach dňa 26. novembra 2010 vyhlásený rozsudok. Rozsudkom Krajského súdu v Košiciach zo dňa 26. novembra 2010, č. k. 8CoP/232/2010-350 bol potvrdený rozsudok (Okresného súdu Košice II zo dňa 19. februára 2009, č. k. 29C 10/2004-272) vo výroku o povinnosti odporcu prispievať na výživu navrhovateľky, o dlžnom výživnom a o spôsobe jeho zaplatenia, o povinnosti odporcu zaplatiť súdny poplatok. Zmenil rozsudok vo výroku o náhrade trov konania tak, že odporcovi uložil povinnosť nahradiť navrhovateľke trovy konania v sume 1 506,54 € do troch dní od právoplatnosti rozsudku na účet právnej zástupkyne navrhovateľky.

Vyššie uvedené rozhodnutia sú právoplatné (a vykonateľné) a tak nám neprislúcha posudzovať ich vecnú správnosť ani ich zákonnosť.

Z obsahu ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľ vyčíta odvolaciemu súdu, že nerešpektoval právny názor, ktorý Ústavný súd Slovenskej republiky vyslovil v náleze č. III. ÚS 120/2010.

Krajský súd v Košiciach v dôvodoch rozsudku zo dňa 26. novembra 2010, sp. zn. 8CoP/232/2010 sa podrobne vyporiadal s výčítkami Ústavného súdu Slovenskej republiky uvedenými v Náleze zo dňa 12. mája 2010, a to ohľadom otázok aplikácie relevantnej právnej úpravy, ktorú pri rozhodovaní použil, ako aj s druhým okruhom otázok, že o príspevku na výživu rozvedeného manžela rozhodol „až“ po 25 rokoch od rozvodu manželstva s navrhovateľkou.

V dôvodoch rozhodnutia odvolací súd poskytol (nielen gramatický) výklad prechodného ustanovenia § 118 zák. č. 36/2005 Z. z. o rodine, ale aj podrobný výklad nepravnej retroaktivity relevantnej právnej úpravy.

Právne závery, ku ktorým dospel odvolací súd pri rozhodovaní podrobne a presvedčivo zdôvodnil. Odvolací súd vychádzal aj z čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, princípu ochrany dôvery občanov v právo a zákazu pravej retroaktivity.

Dovolíme si vysloviť názor, že odôvodnenie rozsudku Krajského súdu v Košiciach zo dňa 26. 11. 2010, č. k. 8CoP/232/2010-350 nie je arbitrárne.

Z vyššie uvedených dôvodov navrhujeme ústavnú sťažnosť sťažovateľa odmietnuť.

Súhlasíme s tým, aby ústavný súd upustil od ústneho pojednávania o predmetnej ústavnej sťažnosti.»

K vyjadreniu predsedu krajského súdu právny zástupca sťažovateľa v podaní doručenom ústavnému súdu 13. decembra 2011 oznámil, že „*Možnosť odpovedať naň nevyužívam, pretože neobsahuje argumenty, ktoré by už neboli predmetom polemiky.*

Pokiaľ ide o prejednanie veci, súhlasím s tým, aby sa od ústneho pojednávania upustilo.“

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k záveru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

Ústavný súd S. P. na základe jej žiadosti vyjadriť sa k sťažnosti sťažovateľa prípisom z 25. júla 2011 zaslal sťažnosť sťažovateľa a aj uznesenie o jej prijatí na ďalšie konanie. S. P. vo svojom vyjadrení doručenom ústavnému súdu 9. augusta 2011 uviedla svoje argumenty, na základe ktorých žiadala, aby ústavný súd sťažovateľovi nevyhovel, potvrdil rozhodnutie krajského súdu a nepriznal mu ním požadované „*odškodné*“.

Pred rozhodnutím vo veci samej sudca IV. senátu ústavného súdu Ladislav Orosz listom z 25. apríla 2013 v zmysle § 27 ods. 2 zákona o ústavnom súde oznámil predsedníčke ústavného súdu, že jeho externá poradkyňa JUDr. J. F. je právnou zástupkyňou navrhovateľky v konaní pred všeobecným súdom, proti ktorému ústavná sťažnosť sťažovateľa smeruje. Z objektívneho hľadiska by preto mohli vzniknúť pochybnosti o jeho nezaujatosti, ale zo subjektívneho hľadiska sa necíti byť predpojatý a je pripravený rozhodnúť o sťažnosti objektívne a nestranne. Prvý senát ústavného súdu uznesením č. k. I. ÚS 349/2013-5 z 29. mája 2013 rozhodol, že sudca IV. senátu ústavného súdu Ladislav

Orosz nie je vylúčený z výkonu sudcovskej funkcie vo veci vedenej pod sp. zn. IV. ÚS 249/2011.

II.

Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Z čl. 127 ods. 1 ústavy vyplýva, že systém ústavnej ochrany základných práv a slobôd je rozdelený medzi všeobecné súdy a ústavný súd, pričom právomoc všeobecných súdov je ústavou založená primárne („... ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd“) a právomoc ústavného súdu len subsidiárne.

Podľa čl. 140 ústavy podrobnosti o organizácii ústavného súdu, o spôsobe konania pred ním a o postavení jeho sudcov ustanoví zákon.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom...

Ústavný súd v súvislosti s namietaným porušením základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru poukazuje na to, že formuláciou uvedenou

v čl. 46 ods. 1 ústavy ústavodarca vyjadril zhodu zámerov v koncepte práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy na jednej strane s konceptom súdnej ochrany podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru na strane druhej. Z uvedeného dôvodu preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť.

Ústavný súd ďalej uvádza, že do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí aj ochrana, ktorá sa účastníkovi konania poskytuje v odvolacom konaní, t. j. v konaní, v ktorom sa podaním riadneho opravného prostriedku domáha ochrany svojich práv pred odvolacím súdom z dôvodov, ktorých uplatnenie umožňuje procesné právo. Ak účastník konania splní predpoklady ustanovené zákonom na poskytnutie ochrany v odvolacom konaní, všeobecný súd mu túto ochranu musí poskytnúť v rozsahu, v akom sa preukáže existencia dôvodov na poskytnutie súdnej ochrany v takom konaní. Poskytnutie takejto právnej ochrany však, prirodzene, nemožno považovať za právo na úspech v odvolacom konaní (m. m. II. ÚS 4/94), ak každé také rozhodnutie odvolacieho súdu odpovedá na obsah odvolania ústavne konformným spôsobom a v rozsahu upravenom zákonom (čl. 46 ods. 4 ústavy).

Ústavný príkaz konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon, vyjadrený v čl. 2 ods. 2 ústavy zaväzuje všetky orgány verejnej moci vrátane odvolacích súdov. Tento ústavný príkaz zaväzuje orgány verejnej moci pri ich akejkolvek činnosti a zvlášť vtedy, ak výkonom svojich kompetencií poskytujú ochranu základným právam a slobodám fyzických osôb a právnických osôb, rešpektujúc pritom princípy právneho štátu (čl. 1 ods. 1 prvá veta ústavy).

Podľa stabilizovanej judikatúry ústavného súdu (m. m. IV. ÚS 77/02, III. ÚS 63/06) do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá má základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon. Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal výklad dotknutej právnej normy, ktorý je

v súlade s ústavou, čo je základným predpokladom na ústavne konformnú aplikáciu tejto právnej normy na zistený skutkový stav veci.

K úlohám právneho štátu patrí vytvorenie právnych a faktických garancií uplatňovania a ochrany základných práv a slobôd občanov. Ak je na uplatnenie alebo ochranu základného práva alebo slobody potrebné uskutočniť konanie pred orgánom verejnej moci, úloha štátu spočíva v zabezpečení právnej úpravy takýchto konaní dostupných bez akejkoľvek diskriminácie každému z nositeľov základných práv a slobôd. Koncepcia týchto konaní musí zabezpečovať reálny výkon a ochranu základného práva alebo slobody, a preto ich imanentnou súčasťou sú procesné záruky takéhoto uplatňovania a ochrany základných práv a slobôd. Existencia takýchto konaní však nevyčerpáva ústavné požiadavky späté s uplatňovaním základných práv a slobôd. Ústavnosť týchto konaní predpokladá aj to, že orgán verejnej moci, pred ktorým sa takéto konania uskutočňujú, koná zásadne nestranne, nezávisle a s využitím všetkých zákonom vytvorených prostriedkov na dosiahnutie účelu takýchto procesných postupov. Ústavný súd v tomto smere osobitne zdôrazňuje požiadavku objektivity takéhoto postupu orgánu verejnej moci. Len objektívnym postupom sa v rozhodovacom procese vylučuje svojvôľa, ako aj ničím nepodložená možnosť úvahy orgánu verejnej moci bez akýchkoľvek objektívnych limitov, ktoré sú vymedzené zákonnými spôsobmi zisťovania skutkového základu, prijať rozhodnutie (II. ÚS 143/02, III. ÚS 60/04, obdobne aj II. ÚS 9/00, III. ÚS 300/06).

Objektívny postup orgánu verejnej moci sa musí prejavíť nielen vo využití všetkých dostupných, a pritom legálnych zdrojov zisťovania skutkového základu na rozhodnutie, ale aj v tom, že takéto rozhodnutie obsahuje (musí obsahovať) aj odôvodnenie, ktoré preukázateľne vychádza z týchto objektívnych postupov a ich uplatnenia v súlade s právnymi predpismi.

Uvedené východiská bol povinný dodržiavať v konaní a pri rozhodovaní v napadnutej veci aj krajský súd, a preto bolo úlohou ústavného súdu posúdiť, či ich skutočne rešpektoval, a to minimálne v takej miere, ktorá je z ústavného hľadiska akceptovateľná a udržateľná.

III.

Predmetom sťažnosti je namietané porušenie základného práva sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru rozsudkom krajského súdu č. k. 8 CoP/232/2010-350 z 26. novembra 2010.

Sťažovateľ žiada, aby ústavný súd posúdil:

1. ako sa krajský súd v napadnutom rozsudku vysporiadal so závermi ústavného súdu uvedenými v náleze č. k. III. ÚS 120/2010-27 z 12. mája 2010;

2. či v napadnutom rozsudku správne aplikoval relevantné právne predpisy vzťahujúce sa na postup krajského súdu, ktorý predchádzal vydaniu napadnutého rozsudku.

Ústavný súd nálezom č. k. III. ÚS 120/2010-27 z 12. mája 2010 rozhodol o porušení základného práva sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jeho práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru rozsudkom krajského súdu č. k. 8 CoP/131/2009-311 z 30. septembra 2009 (ďalej aj „označený rozsudok“) v tej istej veci - o návrhu na príspevok na výživu jeho rozvedenej manželky (S. P.), lenže v inom odvolacom konaní, z dôvodu, že

- krajský súd sa riadne nevysporiadal s otázkou správnej aplikácie relevantnej právnej úpravy [počas konania o návrhu na určenie príspevku na výživu rozvedenej manželky v konaní pred všeobecnými súdmi došlo k zrušeniu zákona č. 94/1963 Zb. o rodine v znení neskorších predpisov (ďalej aj „starý zákon o rodine“) a k prijatiu zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej aj „nový zákon o rodine“)],

- označený rozsudok krajského súdu, ktorým potvrdil rozsudok prvostupňového súdu, je v kolízii s ústavným princípom právnej istoty a princípom spravodlivosti, a preto ho nemožno považovať za ústavne konformný v zmysle čl. 152 ods. 4 ústavy,

a preto označený rozsudok zrušil a vec vrátil krajskému súdu na ďalšie konanie.

Po vrátení veci rozhodol krajský súd napadnutým rozsudkom tak, že potvrdil rozsudok okresného súdu č. k. 29 C/10/2004-272 z 19. februára 2009 vo výroku

o povinnosti sťažovateľa prispievať na výživu S. P., o dlžnom výživnom a o spôsobe jeho zaplatenia, o povinnosti odporcu zaplatiť súdny poplatok, pričom svoj potvrdzujúci rozsudok odôvodnil takto:

«Na základe Nálezu Ústavného súdu odvolací súd opäť preskúmal napadnutý rozsudok aj s konaním, ktoré mu predchádzalo podľa § 212 ods. 1 O. s. p. bez nariadenia pojednávania podľa § 214 ods. 2 O. s. p. v spojení s § 156 ods. 3 O. s. p. a rozsudok súdu prvého stupňa potvrdil okrem výroku o trovách konania, ktorý zmenil podľa § 220 O. s. p.

Ak sa odvolací súd v celom rozsahu stotožňuje s odôvodnením napadnutého rozhodnutia, môže sa v odôvodnení obmedziť len na skonštatovanie správnosti dôvodov napadnutého rozhodnutia, prípadne doplniť na zdôraznenie správnosti napadnutého rozhodnutia ďalšie dôvody (§ 219 ods. 2 O. s. p.). ...

Odvolací súd rozsudok podľa § 219 ods. 1 O. s. p. ako vecne správne potvrdil, pretože súd prvého stupňa zákonne rozhodol o určení povinnosti odporcu prispievať na primeranú výživu navrhovateľky, správne vyčíslil dlžné výživné a určil spôsob jeho zaplatenia a zákonne rozhodol o povinnosti odporcu zaplatiť súdny poplatok za návrh.

Ako už bolo konštatované, v priebehu prvostupňového konania došlo k zmene relevantnej hmotnoprávnej úpravy - zákona o rodine, keďže zákon č. 94/1963 Zb. o rodine v znení neskorších predpisov stratil platnosť 1. apríla 2005, keď nadobudol účinnosť čl. I zákona č. 35/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v dôsledku čoho bolo potrebné predbežne vyriešiť otázku, ustanovenia ktorého právneho predpisu sa budú v predmetnej veci aplikovať. Pretože súd prvého stupňa o príspevku na rozvedenú manželku, o ktorý navrhovateľka požiadala 20. 2. 2004, nerozhodol do 1. apríla 2005, prichádzala do úvahy aplikácia § 72 zák. č. 36/2005 Z. z., pretože z prechodného ustanovenia § 118 zák. č. 36/2005 Z. z. vyplýva, že konania vo veciach výživného podľa tretej časti tohto zákona, o ktorých súd nerozhodol do 1. apríla 2005, sa dokončia podľa tohto zákona.

Podľa § 72 ods. 1 zák. č. 36/2005 Z. z. rozvedený manžel, ktorý nie je schopný sám sa živiť, môže žiadať od bývalého manžela, aby mu prispieval na primeranú výživu podľa svojich schopností, možností a majetkových pomerov. Podľa odseku 2 tohto zákonného ustanovenia, ak sa bývalí manželia nedohodnú, určí rozsah príspevku na výživu na návrh niektorého z nich súd a prihliadne pritom vždy aj na príčiny, ktoré viedli k rozvratu vzťahov

medzi manželmi. Podľa odseku 3 tohto zákonného ustanovenia možno príspevok na výživu rozvedeného manžela priznať najdlhšie na dobu piatich rokov odo dňa právoplatnosti rozhodnutia o rozvode, pričom súd môže výnimočne túto dobu predĺžiť, ak rozvedený manžel, ktorému súd príspevok priznal, nie je z objektívnych dôvodov schopný sám sa živiť ani po uplynutí tejto doby, najmä ak ide o toho manžela, ktorému bolo v konaní o rozvod manželstva zverené do osobnej starostlivosti dieťa s dlhodobou nepriaznivým zdravotným stavom, alebo o manžela, ktorý má sám dlhodobou nepriaznivým zdravotným stavom vyžadujúci sústavnú opateru.

Z porovnania citovanej platnej úpravy a predchádzajúcej úpravy tohto inštitútu v § 92 ods. 1 zák. č. 94/1963 Zb. v znení neskorších noviel, podľa ktorého mohol rozvedený manžel, ktorý nie je schopný sám sa živiť, žiadať od bývalého manžela, aby mu prispieval na primeranú výživu podľa svojich schopností a možností, pričom ak sa bývalí manželia nedohodnú, rozhodne súd o príspevku na výživu na návrh niektorého z nich vyplýva, že rozdiely spočívajú v zavedení maximálnej dĺžky doby, po ktorú možno priznať príspevok na výživu rozvedeného manžela, do textu zákona sa dostalo hľadisko rozvratu vzťahov medzi manželmi a medzi všeobecné kritériá rozsahu vyživovacej povinnosti boli zaradené majetkové pomery povinného, resp. neprimerané majetkové riziká, ktoré na seba berie.

Z gramatického výkladu prechodného ustanovenia § 118 zákona o rodine č. 36/2005 Z. z., ktoré vo veciach výživného, o ktorých súd nerozhodol do 1. apríla 2005, uprednostňuje aplikáciu novej právnej úpravy, t. j. v predmetnom prípade ustanovenia § 72 zákona o rodine č. 36/2005 Z. z., možno vyvodiť, že navrhovateľke by nebolo možné priznať príspevok na výživu od bývalého manžela len v dôsledku prijatia novej právnej úpravy stanovujúcej pre poskytnutie príspevku časový limit 5 rokov po právoplatnosti rozhodnutia o rozvode a skutočnosti, že súd o jej návrhu nerozhodol v lehote do 1. 4. 2005, napriek tomu, že v čase podania návrhu, počas účinnosti zákona o rodine č. 94/1963 Zb. v znení neskorších noviel, ktorý povinnosť platiť príspevok na výživu rozvedeného manžela časovo neobmedzoval, splňala všetky podmienky pre jeho priznanie. V tejto súvislosti odvolací súd poukazuje na to, že k základným princípom právneho štátu (z ktorého sa vyvodzuje princíp zákazu retroaktivity, ktorý inak vymedzený nie je) patrí princíp ochrany dôvery občanov v právo (kto konal v dôvere v určitý zákon, nemal by byť vo svojej dôvere sklamaný).

Základom princípu zákazu spätnej účinnosti právnych noriem je práve požiadavka právnej istoty. Subjekt konajúci podľa platného právneho predpisu nemôže vedieť, aké následky jeho konanie vyvolá podľa budúceho retroaktívneho predpisu, čo by spôsobovalo právnú neistotu. Tento princíp zákazu retroaktivity slúži na ochranu občianskej slobody, právneho konania a jeho účinkov, právnych skutočností, resp. vzťahov vrátane nadobudnutých práv. Teória rozoznáva pravú retroaktivitu a nepravú retroaktivitu. Pravá retroaktivita neuznáva práva a povinnosti založené právnymi vzťahmi podľa lex prior. Nepravá retroaktivita tieto práva a povinnosti uznáva, vytvára im nový právny režim v zmysle úpravy lex posterior. Nepravá retroaktivita teda v podstate spätou účinnosťou nie je. Zákaz retroaktivity sa vzťahuje na pravú retroaktivitu a spočíva v tom, že podľa súčasnej právnej normy nemožno posúdiť právne vzťahy, ktoré sa uskutočnili skôr, než príslušná právna norma nadobudla účinnosť. Právny predpis nemôže ustanoviť, že nadobudne účinnosť skôr, než príslušná právna norma, t. j. že bol účinný v čase, keď neexistoval, nebol súčasťou právneho poriadku, a teda nemôže zmeniť právne následky, ktoré nastali pred dňom jeho účinnosti. Retroaktivita zavedená právnou normou, ktorá by rušila, prípadne zhoršovala nadobudnutie práva, je teda z hľadiska zachovania právnej istoty občanov neprípustná. Zákaz retroaktivity môže byť kategorický, t. j. zákaz akejkoľvek retroaktivity, alebo zákaz retroaktivity spôsobujúcej zhoršenie stavu subjektu práva, t. j. nevyklučuje sa, že zákon môže spätne zlepšiť situáciu dotknutej osoby, ktorý platí a uplatňuje sa aj v našom právnom poriadku (trestné právo).

Odvolaací súd, vychádzajúc z čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, princípu ochrany dôvery občanov v právo a zákazu pravej retroaktivity spôsobujúcej zhoršenie právneho postavenia subjektu, vykladal prechodné ustanovenie § 118 zák. o rodine č. 36/2005 Z. z., konkrétne slovo „dokončia“ tak, že nárok navrhovateľky na určenie príspevku na výživu, konkrétne podmienky jeho vzniku a následky s tým spojené, zakladajúce právo navrhovateľky, aby súd rozhodol o povinnosti odporcu prispievať jej na primeranú výživu, posudzoval podľa normy účinnej v čase podania návrhu, t. j. podľa § 92 ods. 1 zákona o rodine č. 94/1963 Zb. v znení neskorších noviel a odo dňa účinnosti nového zákona č. 36/2005 Z. z. posudzoval podľa jeho ustanovenia § 72 následky, ktoré po nej vznikli a mali vplyv na obsah a ďalšie trvanie nároku navrhovateľky.

V opačnom prípade by aplikácia novej právnej úpravy, t. j. § 72 zák. o rodine na celý skutkový stav od podania návrhu, spôsobila nežiaducu, pravú retroaktivitu z hľadiska oprávneného subjektu, t. j. navrhovateľky a oslabila by jej právne postavenie, pretože by nezachovala následky, ktoré by inak nastali, resp. rušila by práva navrhovateľky, ktoré by inak vznikli, ak by súd rozhodol o jej návrhu do 1. apríla 2005, pred dňom účinnosti novej právnej úpravy a znamenala by, že zákon o rodine č. 36/2005 Z. z. by bol účinný už v deň podania návrhu, keď fakticky, ani právne neexistoval a nebol súčasťou právneho poriadku.

Pokiaľ ide o vecnoprávnu povahu preskúmanej veci, odvolací súd poukazuje na to, že príspevok na výživu rozvedeného manžela možno podľa oboch relevantných úprav priznať len vtedy, ak bolo manželstvo účastníkov právoplatne rozvedené, jeden z rozvedených manželov nie je schopný sám sa živiť, schopnosti, možnosti a podľa § 72 ods. 1 Zák. o rodine č. 36/2005 Z. z. aj majetkové pomery druhého manžela umožňujú súdu príspevok priznať a jeho priznanie musí byť v súlade s dobrými mravmi, podľa novej právnej úpravy uvedenej v § 72 ods. 2 sa obligatórne prihliada na príčiny rozvratu.

Pokiaľ Ústavný súd nad rámec odôvodnenia nálezu prezentoval názor, že v prípade absencie dôkazu o tom, či navrhovateľka pred podaním návrhu požiadala bývalého manžela o príspevok, resp. či sa s bývalým manželom pokúsila o dohodu na poskytovaní príspevku, ide o predčasne podaný návrh na súd, ktorý treba zamietnuť, odvolací súd poukazuje na vyjadrenie navrhovateľky z 13. 9. 2004 na č. l. 23, z ktorého nepochybne vyplýva, že pozná vyjadrenie odporcu na jej požiadavku o určení príspevku na jej výživu, pretože sa pred podaním návrhu pokúsila o dohodu, ktorú kategoricky odmietol. Podľa názoru odvolacieho súdu, ktorý si osvojil počas dlhoročnej súdnej praxe, je slovné spojenie „ak sa nedohodnú“ uvedené v obidvoch relevantných úpravách, zákonným vyjadrením vzájomného vzťahu, resp. postavenia dohody a súdneho rozhodnutia o určení rozsahu príspevku, ktorého účelom je zvýrazniť možnosť uzavretia dohody o rozsahu príspevku, ktorá bývalých manželov nenúti spravovať sa podmienkami uvedenými v zákone o rodine, ktorými sa riadi pri rozhodovaní súd a v prípade, ak dohoda existuje a je na základe nej riadne plnené, priznať jej prednosť pred súdnym rozhodnutím, a nie je jednou zo zákonných hmotnoprávných podmienok priznania príspevku. Povinnosť platiť príspevok na výživu rozvedeného manžela sa v zmysle oboch relevantných úprav môže teda zakladať buď na dohode bývalých manželov alebo na súdnom rozhodnutí. Pre dohodu o platení príspevku zákon nepredpisuje osobitné náležitosti

ani formu, takže môže byť uzavretá aj neformálne, teda aj konkludentne, a to tým spôsobom, že jeden z rozvedených manželov príspevok platí a druhý jeho platby prijíma. Vzhľadom na rôzne možnosti foriem uzavretia dohody o príspevku, odvolací súd poukazuje na to, že preukazovanie jej uzavretia, resp. pokusu o ňu, v zmysle výkladu slovného spojenia „ak sa nedohodnú“ ústavným súdom, by bolo často spojené s dôkaznou núdzou a viedlo by k zamietaniu aj dôvodne podaných návrhov. V tejto súvislosti odvolací súd konštatuje, že dokazovanie týmto smerom by bolo nadbytočné, pretože už samotné podanie návrhu na príspevok predpokladá existenciu určitého sporu medzi bývalými manželmi, ktorý deduktívne vylučuje existenciu predchádzajúcej dohody bývalých manželov a rovnako možno na existenciu, resp. neexistenciu predchádzajúcej dohody usudzovať z procesného správania sa bývalého manžela v konaní o určenie príspevku, ktoré je deklarováním jeho postoja k návrhu.

Pokiaľ ide o splnenie vyššie špecifikovaných podmienok pre priznanie príspevku podľa § 92 ods. 1 zák. o rodine č. 94/1963 Zb. v znení neskorších noviel, bolo nepochybné zistené, že účastníci konania boli právoplatne rozvedení rozsudkom Mestského súdu v Košiciach z 11. 12. 1984 č. k. 21C 1015/84-31, že navrhovateľka dostatočným spôsobom preukázala, že jediným zdrojom jej príjmu je opatrovateľský príspevok, z čoho je zrejmá aj jej schopnosť uspokojiť svoje odôvodnené potreby. Navrhovateľka taktiež dostatočne preukázala, že jej dcéra, vzhľadom na jej ťažké zdravotné postihnutie, vyžaduje celodennú starostlivosť a opateru, s čím nie je v rozpore skutočnosť, že dcére bol poskytnutý príspevok na kúpu motorového vozidla v r. 1999 v čase, kedy navštevovala školu. Súdna prax v tejto súvislosti ustálila, že neschopnosť rozvedeného manžela sám sa živiť nie je daná len jeho zdravotným stavom a neschopnosťou pracovať, ale môže spočívať aj v inej objektívnej okolnosti akou je aj starostlivosť o invalidné dieťa alebo dieťa vyžadujúce neustálu starostlivosť (R 3/1976), preto sú bez právneho významu odvolacie námietky odporcu, že nebolo dostatočne preukázané, či invalidná dcéra navrhovateľky vyžaduje celodennú starostlivosť, ktorá by jej bránila zaradiť sa do pracovného procesu a sama sa živiť.

Pokiaľ odporca namietal, že nie je možné presúvať na neho ekonomickú zodpovednosť za bývalú manželku 25 rokov po rozvode ich manželstva, odvolací súd opätovne, na základe vyššie špecifikovaného výkladu prechodného ustanovenia § 118 zák. o rodine č. 36/2005 Z. z. uvádza, že zákonný nárok navrhovateľky na príspevok na výživu od

bývalého manžela, jeho vznik, následky s tým spojené a jeho trvanie do 1. apríla 2005 posudzoval podľa § 92 Zákona o rodine č. 94/1963 Zb. v znení neskorších noviel, ktorý pre jeho poskytovanie po právoplatnosti rozhodnutia o rozvode manželstva nestanovoval časový limit. Nová právna úprava síce obmedzuje maximálnu dĺžku doby, po ktorú možno príspevok priznať, jej zavedenie však nenarušilo kontinuitu nároku navrhovateľky na príspevok a povinnosti odporcu prispievať na jej výživu po účinnosti nového zákona o rodine so zreteľom na znenie druhej vety § 72 ods. 3, ktoré umožňuje súdom výnimočne predĺžiť 5 ročnú dobu poskytovania príspevku v prípadoch, ak rozvedený manžel, ktorému súd príspevok priznal, nie je z objektívnych dôvodov schopný sám sa živiť ani po uplynutí tejto doby, najmä ak ide o toho manžela, ktorému bolo v konaní o rozvod manželstva zverené do osobnej starostlivosti dieťa s dlhodobou nepriaznivým zdravotným stavom. V preskúmanom prípade je nepochybné, že navrhovateľka od účinnosti nového zákona o rodine síce nespĺňa podmienky pre priznanie príspevku podľa prvej vety § 72 ods. 3, ale spĺňa všetky predpoklady na predĺženie doby poskytovania príspevku plynúcej od 20. 2. 2004, odkedy súd zaviazal odporcu prispievať na jej výživu do nadobudnutia účinnosti nového zákona o rodine, pretože navrhovateľka ani po uplynutí tejto doby nenadobudla schopnosť sama sa živiť v dôsledku jej celodennej starostlivosti o invalidnú, ťažko zdravotne postihnutú dcéru, ktorá jej bola v konaní o rozvod zverená do osobnej starostlivosti. Znenie druhej vety § 72 ods. 3 zák. o rodine sa síce vzťahuje na výnimočné predĺženie presne špecifikovanej 5 ročnej doby poskytovania príspevku, ktorú však podľa názoru odvolacieho súdu nemožno vykladať zužujúco a doslovne, ale v súlade s účelom zavedenia tejto výnimky, ktorým bolo zabezpečiť primeranú výživu tomu z rozvedených manželov, ktorý z objektívnych dôvodov nie je schopný sám sa živiť ani po uplynutí zákonom stanovenej doby. Vychádzajúc z uvedeného výkladu, jedným zo základov pre aplikáciu výnimky uvedenej v druhej vete § 72 ods. 3 Zák. o rodine v preskúmanej veci bolo síce uplynutie zákonom stanovenej doby, nie však 5 ročnej, ale doby, ktorá začala plynúť dňom, ktorým bola odporcovi súdom uložená povinnosť prispievať na primeranú výživu navrhovateľky a uplynula nadobudnutím účinnosti nového zákona o rodine. Z uvedeného dôvodu je námietka odporcu týkajúca sa času, ktorý uplynul od rozvodu manželstva s navrhovateľkou, neopodstatnená.

Pokiaľ ide o posúdenie aplikácie relevantnej právnej úpravy vzhľadom na prijatie nového zákona o rodine v priebehu konania, pre určenie rozsahu príspevku platia do 1. apríla 2005 hľadiská uvedené v ust. § 92 ods. 1 zák. o rod. č. 94/1963 Zb. v znení neskorších noviel a v ust. § 96 ods. 1 zák. o rod. (spoločné pre všetky druhy vyživovacích povinností) a od 1. apríla 2005 hľadiská uvedené v § 72 ods. 1, 2 zák. o rod. č. 36/2005 Z. z. a v § 75 toho istého zákona (spoločné pre všetky druhy vyživovacích povinností).

Príspevok na výživu rozvedeného manžela je samostatným nárokom a jeho samostatnosť znamená aj to, že podmienky jeho vzniku a trvania, ako aj jeho rozsah, sa líšia od podmienok určenia výživného medzi manželmi. Základné hľadisko určujúce rozsah príspevku zákon vymedzuje pojmom „primeraná výživa“, ktorý je modifikáciou toho, že je určené k úhrade odôvodnených životných potrieb daných vekom, zdravotným stavom, spôsobom života oprávnenej osoby a pod. (R 45/85). Rovnako podstatnou podmienkou pre určenie rozsahu príspevku sú schopnosti a možnosti povinného (§ 92 ods. 1, § 96 ods. 1 zák. o rod. č. 94/1963 Zb. v znení neskorších noviel) a podľa § 75 ods. 1 zák. o rod. č. 36/2005 Z. z. aj jeho majetkové pomery. Napriek tomu, že kritériá pre určovanie rozsahu vyživovacej povinnosti boli o majetkové pomery povinného rozšírené až prijatím nového zákona o rodine, z citácií uverejnených súdnych rozhodnutí a dostupnej literatúry vyplýva, že boli zohľadňované už za účinnosti predchádzajúcej právnej úpravy v rámci úvahy, do akej miery povinnému uľahčujú plnenie jeho vyživovacej povinnosti. Pri riešení otázky aplikácie relevantnej právnej normy na určenie rozsahu príspevku je teda potrebné vziať do úvahy vyššie zdôraznenú skutočnosť, že schopnosti a možnosti povinného boli súdmi vo väčšine prípadov vykladané extenzívne tak, že sa v rámci nich prihliadalo aj na jeho majetkové pomery, takže ust. § 75 nového zákona o rodine (a aj jeho prechodné ustanovenie § 118 zák. o rod.) bolo vlastne reakciou na vývoj právnej praxe. Rovnaká zmena sa dotkla aj princípu tzv. potencionalných príjmov povinného, ktorý za účelom ochrany oprávneného vychádza z domnienky, že pri hodnotení schopností a možností povinného nie je rozhodujúce, aké príjmy a majetkové výhody povinný reálne dosahuje, ale aké môže dosiahnuť so zreteľom na jeho vzdelanie, kvalifikáciu, pracovné možnosti, vlastnosti a pod.

Princíp potencionality má podľa novej právnej úpravy prednosť pred princípom fakticity aj v prípade, že povinný berie na seba neprimerané majetkové riziká, ktoré zahŕňajú takú činnosť, ktorá ohrozuje dosiahnutie príjmu, resp. priamo vyvoláva stratu

a súčasne možnosť poskytovania výživného. Ak sa tvrdený príjem javí ako nepravdivý, je povinnosťou súdu prihliadnuť na celkové majetkové pomery a tzv. potencialitu príjmov, t. j. k jeho zjavne nevyužitým schopnostiam. Práve v tejto súvislosti odvolací súd pri určení rozsahu príspevku za účinnosti oboch zákonov o rodine prihliadol na majetkové pomery odporcu, konkrétne na kúpu rodinného domu (ktorý počas konania previedol na syna, pričom naďalej spláca hypotéku) a jeho nákladnú rekonštrukciu a v kontexte s jeho pôžičkami a úvermi v celkovej hodnote skoro 2 mil. Sk. výškou ich splátok, prevodom členských práv k družstevnému bytu za 1 mil. Sk a výškou jeho bežných výdavkov, ktoré vysoko presahujú jeho deklarovaný príjem zo zamestnania, dospel k presvedčeniu, že odporca má vyššie príjmy ako deklarovanych 9.000,- Sk, napriek tomu, že spoločnosť R., s. r. o. Košice oficiálne vykazuje stratu, ktoré mu aj po zohľadnení jeho ďalších vyživovacích povinností voči manželke a synovi umožňujú, aby prispieval na primeranú výživu navrhovateľky 3.000,- Sk (resp. 100 €) mesačne bez toho, aby bol nútený predávať majetok, ktorý od rozvodu nadobudol.

Je potrebné v zásade súhlasiť aj s námietkou odporcu, že hospodársky výsledok s. r. o. je kompetentný objektivizovať výlučne znalec, ale objasňovanie a hodnotenie uvedenej skutočnosti je potrebné vnímať v kontexte predmetu dokazovania odvíjajúceho sa od predmetu konania a v súvislosti s ostatnými zistenými a relevantnými skutkovými okolnosťami. Zisťovanie hospodárskeho výsledku obchodnej spoločnosti napr. na daňové účely, na účely stanovenia hodnoty spoločnosti a pod. je nepochybne jednou z kľúčových informácií a musí sa vykonať na vysokej úrovni, ktorá vyžaduje zapojenie znalca v príslušnom odbore. Zisťovanie hospodárskeho výsledku obchodnej spoločnosti v konaní o určenie príspevku na výživu rozvedeného manžela nie je spravidla potrebné vykonať na takej odbornej úrovni, ktorá by vyžadovala znalecké dokazovanie, keďže zistená skutočnosť sa nevyhnutne posudzuje v kontexte s inými relevantnými skutočnosťami, nikdy nie sama o sebe. Preto odvolací súd zistenie hospodárskeho výsledku R., s. r. o. Košice, ktorá v skutočnosti vykazuje miliónové straty, posúdil rovnako ako súd prvého stupňa v kontexte s ostatnými vyššie konkretizovanými skutočnosťami týkajúcimi sa životného štýlu odporcu. V neposlednom rade odvolací súd konštatuje, že poskytovanie príspevku nie je v rozpore s dobrými mravmi so zreteľom na skutkový stav podrobne opísaný jednak v odôvodnení rozsudku súdu prvého stupňa a v tomto rozhodnutí, pričom pri určení rozsahu príspevku

odvolací súd podľa ust. § 72 ods. 2 zák. o rodine zohľadnil aj príčiny, ktoré viedli k rozvratu vzťahov medzi bývalými manželmi tak, ako boli ustálené v konaní vedenom na Mestskom súde v Košiciach pod sp. zn. 21C 1015/84-31. Dlžné výživné súd prvého stupňa vyčíslil správne a určil odporcovi lehotu 90 dní od právoplatnosti rozsudku na jeho zaplatenie, ktorú považuje odvolací súd za primeranú vzhľadom na schopnosti a možnosti odporcu. Rozhodnutie o povinnosti odporcu zaplatiť súdny poplatok je tiež vecne správne, keďže došlo k prechodu poplatkovej povinnosti na odporcu podľa § 2 ods. 2 zák. č. 71/1992 Zb. Na základe týchto skutočností odvolací súd rozsudok v napadnutých výrokoch ako vecne správny potvrdil.»

Pokiaľ ide o základné práva a slobody, ústava rozdeľuje ochranu ústavnosti medzi všeobecné súdy a ústavný súd. Systém tejto ochrany je založený na princípe subsidiarity, ktorá určuje aj rozsah právomoci ústavného súdu pri poskytovaní ochrany základným právam a slobodám vo vzťahu k právomoci všeobecných súdov (čl. 142 ods. 1 ústavy), a to tak, že všeobecné súdy sú primárne zodpovedné za výklad a aplikáciu zákonov, ale aj za dodržiavanie základných práv a slobôd (čl. 144 ods. 1 a 2 a čl. 152 ods. 4 ústavy).

Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách (I. ÚS 13/00, m. m. II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96, I. ÚS 4/00, I. ÚS 17/01). Z tohto postavenia ústavného súdu vyplýva, že môže preskúmať také rozhodnutia všeobecných súdov, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím, došlo k porušeniu základného práva alebo slobody. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom kontroly vtedy, ak by vyведенé závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (m. m. I. ÚS 13/00, I. ÚS 37/95, II. ÚS 58/98, I. ÚS 5/00, I. ÚS 17/00).

Ústavný súd vo svojej judikatúre štandardne uplatňuje zásadu prednosti ústavne konformného výkladu (napr. PL. ÚS 15/98, II. ÚS 148/06 alebo IV. ÚS 96/07). V konaní o súlade právnych predpisov sa ústavný súd k tejto zásade vyjadril týmto právnym názorom: „Keď právnu normu možno vysvetľovať dvoma spôsobmi, pričom jeden výklad je v súlade s Ústavou SR a medzinárodnými dohovormi podľa čl. 11 Ústavy SR a druhý výklad je s nimi v nesúlade, nejestvuje ústavný dôvod na zrušenie takej právnej normy. Všetky štátne orgány majú vtedy Ústavou určenú povinnosť uplatňovať právnu normu v súlade s Ústavou SR“ (PL. ÚS 15/98). Zo zásady ústavne konformného výkladu vyplýva tiež požiadavka, aby v prípadoch, ak pri uplatnení štandardných metód výkladu prichádzajú do úvahy rôzne výklady súvisiacich právnych noriem, bol uprednostnený ten, ktorý zabezpečí plnohodnotnú, resp. plnohodnotnejšiu realizáciu ústavou garantovaných práv fyzických alebo právnických osôb. Inak povedané, všetky orgány verejnej moci sú povinné v pochybnostiach vykladať právne normy v prospech realizácie ústavou (a tiež medzinárodnými zmluvami) garantovaných základných práv a slobôd (II. ÚS 148/06).

Ústava je právny predpis najvyššieho stupňa právnej sily. Z tohto vyplýva, že ju tvoria (ústavné) právne normy najvyššieho stupňa právnej sily, s ktorými musia byť (mali by byť) v súlade všetky ostatné právne normy obsiahnuté v právnych predpisoch nižšieho stupňa právnej sily. Ak právna norma obsiahnutá v právnom predpise nižšieho stupňa právnej sily vyvoláva pochybnosti o svojom súlade s ústavnou normou, ktorá je bezprostredne aplikovateľná, musí orgán verejnej moci, ktorý ich má aplikovať, uplatniť (ústavnú) právnu normu obsiahnutú v ústave, t. j. uplatnenie ústavnej normy má v danom prípade prednosť pred uplatnením právnej normy obsiahnutej v právnom predpise nižšieho stupňa právnej sily. Zásada prezumpcie ústavnosti dotknutej právnej normy obsiahnutej v právnom predpise nižšieho stupňa právnej sily je v danom prípade irelevantná, pretože v tejto veci dotknutý orgán verejnej moci uplatní zásadu ústavne konformného výkladu a uplatňovania dotknutých právnych noriem, a preto musí priamo aplikovať ústavnú normu alebo aplikovať dotknutú právnu normu obsiahnutú v právnom predpise nižšieho stupňa právnej sily tak, aby jej uplatnenie bolo v súlade s dotknutou ústavnou normou.

V zmysle svojej judikatúry považuje ústavný súd za protiústavné a aj arbitrárne tie rozhodnutia, ktorých odôvodnenie je úplne odchylné od veci samej alebo aj extrémne nelogické so zreteľom na preukázané skutkové a právne skutočnosti (IV. ÚS 150/03, I. ÚS 301/06).

Podľa názoru ústavného súdu sťažovateľom namietaný rozsudok krajského súdu obsahuje dostatok skutkových, a najmä právnych záverov, pričom ústavný súd nezistil, že by jeho výklad a závery boli svojvoľné alebo zjavne neodôvodnené a nevyplývajú z nich ani taká aplikácia príslušných ustanovení všeobecne záväzných právnych predpisov, ktorá by bola popretím ich podstaty a zmyslu. Krajský súd v odôvodnení napadnutého rozsudku uviedol východiská, na základe ktorých postupoval v danej veci pri strete dvoch časovo na seba nadväzujúcich právnych predpisov, vychádzajúc z prechodných ustanovení nového zákona o rodine, a na základe toho posudzoval hmotnoprávny nárok uplatnený rozvedenou manželkou sťažovateľa (S. P.) v danej veci. Podľa názoru ústavného súdu krajský súd rešpektoval pri aplikácii relevantných právnych predpisov čl. 152 ods. 4 aj čl. 1 ods. 1 ústavy. Skutočnosť, že sťažovateľ sa s názorom krajského súdu nestotožňuje, nepostačuje sama osebe na prijatie záveru o porušení sťažovateľom označených práv. Aj stabilná rozhodovacia činnosť ústavného súdu rešpektuje názor, podľa ktorého nemožno právo na súdnu ochranu stotožňovať s procesným úspechom, z čoho vyplýva, že všeobecný súd nemusí rozhodovať v súlade s právnym názorom účastníkov konania (II. ÚS 218/02, III. ÚS 198/07, III. ÚS 138/07, I. ÚS 265/07, III. ÚS 139/08).

Ústavný súd poukazuje na to, že z odôvodnenia namietaného rozsudku vyplýva, že krajský súd sa zaoberal relevantnými otázkami uvedenými v náleze ústavného súdu č. k. III. ÚS 122/2010-27 z 12. mája 2010 v rozsahu, ktorý postačuje na konštatovanie, že sťažovateľ v tomto konaní dostal vysvetlenie na všetky podstatné okolnosti prípadu. V tejto súvislosti už ústavný súd uviedol, že všeobecný súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a v danom prípade najmä právny základ rozhodnutia.

Ústavný súd konštatuje, že dôvody uvedené v namietanom rozsudku krajského súdu sú zrozumiteľné a dostatočne logické, vychádzajúce zo skutkových okolností prípadu a relevantných procesných noriem. Toto rozhodnutie nevykazuje znaky svojvôle a k záverom uvedeným v odôvodnení dospel na základe vlastných myšlienkových postupov a hodnotení, ktoré ústavný súd nie je oprávnený ani povinný nahrádzať (podobne aj I. ÚS 21/98, IV. ÚS 110/03), pretože sú podľa jeho názoru ústavne udržateľné. Ústavný súd ešte poukazuje na to, že nie je a ani nemôže byť ďalšou opravnou inštanciou v systéme všeobecného súdnictva.

Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd rozhodol, že krajský súd namietaným rozhodnutím neporušil základné právo sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a ani jeho právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Vzhľadom na to, že ústavný súd rozhodol, že krajský súd namietaným rozsudkom neporušil sťažovateľom označené práva, bolo už bez právneho významu rozhodovať o ďalších otázkach, o ktorých je dôvodné rozhodovať len v prípade vyslovenia porušenia niektorého zo základných práv označených sťažovateľom.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 20. júna 2013